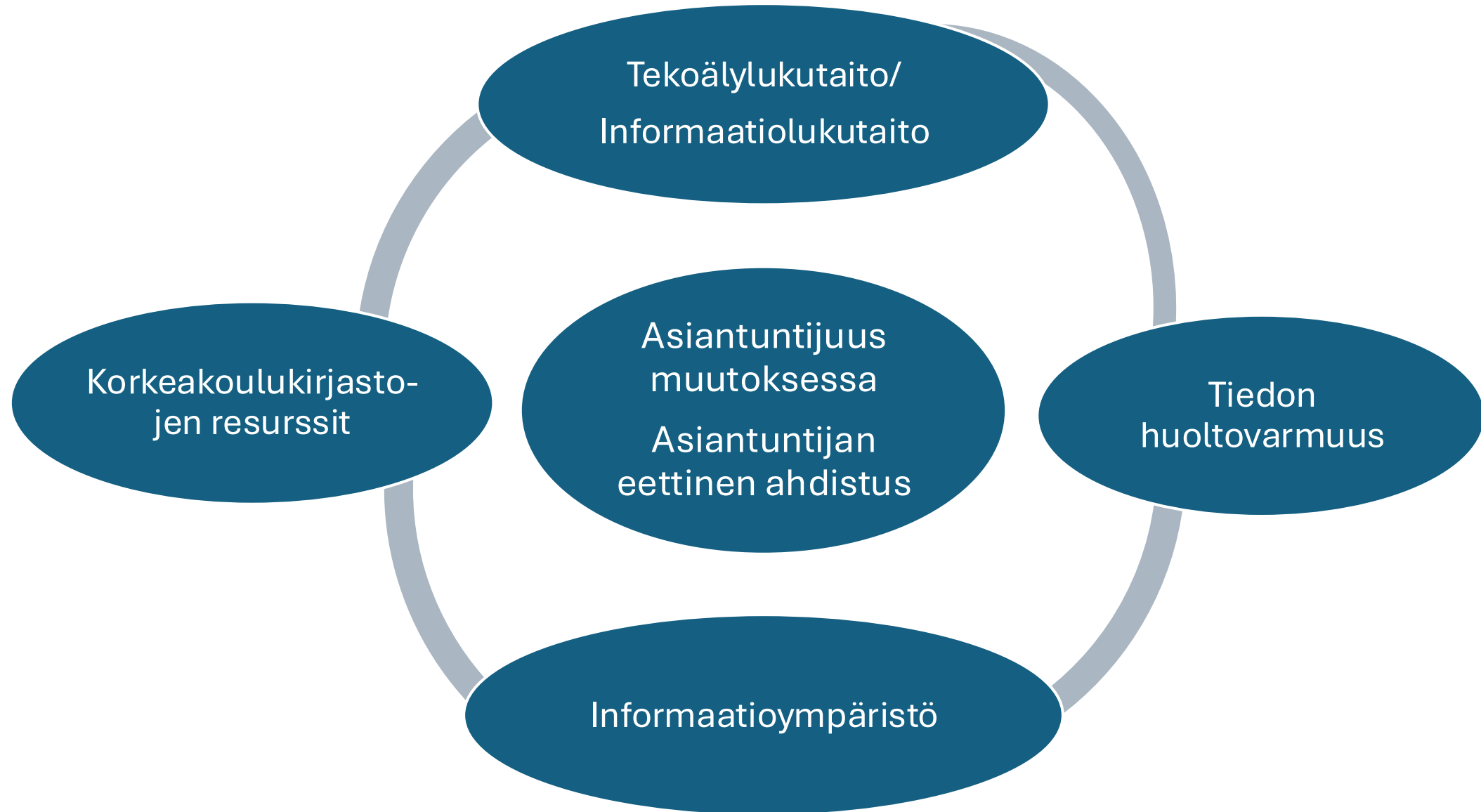

Tutkimusetiikka ja kirjastoseurojen eettiset periaatteet

Marja Kokko, informaatikko, tutkimusetiikan tukihenkilö, Jamk

Anne Lehto, Avoimen tiedon keskuksen johtaja / STKS:n pj., JYU

**Webinaari 2.10.2026 ”Tekoäly tieteellisessä julkaisemisessa ja
julkaisuarkistoissa – jyrinää, pöhinää vai paluuta perusteisiin?”**

Tavoitteet ennen ja nyt

Informaatiolukutaidon tavoitteet:

- **Tiedonhaun strategiat ja välineet:**
 - Tiedontarpeen määrittely, tiedonhankinnan prosessin hahmottaminen toistuvana ja epälineaarisenä, hakutulosten arviointi, lähteiden paikannus.
- **Tiedon eettinen käyttö:**
 - Tekijänoikeudet, plagiointi, hyvä tieteellinen käytäntö.
- **Tiedon jakaminen ja vuorovaikutus tieteen tekemisessä**
 - Oman alan julkaisutapojen tuntemus, vuorovaikutus, tiedeyhteisön jäseneksi kasvaminen, oman tutkimuksen näkyvyys.
- **Tiedon tekijyyden moninaisuus:**
 - Oman alan tuntemus (tekijät), oman tekijyyden löytäminen, julkaisemisen erilaiset foorumit, kriittinen ajattelu ja kyseenalaistaminen.
- **Tutkiva oppiminen:**
 - Tutkivan työotteen osaaminen, tutkimusprosessin tuntemus, tutkimuskysymysten määrittely, aineistohallinta, viitteidenhallinta, projektinhallinta.
- **Tiedon tuottaminen ja arviointi:**
 - Erilaisten julkaisujen ja julkaisuväylien tuntemus, tieteellisen tiedon avoimuus, dynaaminen vs. staattinen tieto (mm. sosiaalisen median vaikutus tiedon tuottamiseen), tiedon kontekstit esim. akateeminen vs. työelämä.

Tekoälylukutaidon tavoitteet:

- **Tieto ja ymmärrys tekoälystä:**
 - Käsitys tekoälytekniikoiden perusteista, toimintalogiikoista ja kehityksestä.
- **Kyky käyttää ja soveltaa tekoälyä:**
 - Taito hyödyntää tekoälytyökaluja erilaisissa oppimisen, opetuksen ja tutkimuksen tehtävissä.
- **Kyky arvioida tekoälysovelluksia ja niiden tuotoksia:**
 - Kriittinen näkökulma siihen, miten tekoäly tuottaa sisältöä ja millaisia virheitä tai vinoumia se voi sisältää.
- **Kyky käyttää tekoälyä eettisesti ja vastuullisesti:**
 - Ymmärrys soveltuvasta lainsäädännöstä, tietosuoja- ja turvallisuusperiaatteista sekä tekoälyn vaikutuksista akateemiseen integriteettiin.
- **Tekoälyn käyttöön liittyvät asenteet:**
 - Avoimuus, uteliaisuus ja kriittinen mutta rakentava suhtautuminen tekoälyn mahdollisuuksiin ja rajoituksiin.

Tekoälyn aikakausi haastaa kirjastotyön eettisiä periaatteita

KIRJASTOTYÖN EETTISET PERIAATTEET

Edistämme sanan- ja ilmaisunvapautta.

Periaatteet on tarkoitettu kirjastoissa työskentelevälle henkilöstölle. Ohjeet on laatinut Kirjastoalan etiikkatyöryhmä, jonka toimeksiantajina olivat Suomen kirjastoseura, Finlands svenska biblioteksförening ja Suomen tieteellinen kirjastoseura.

Kirjastotyön eettisten periaatteiden taustaa

- **Periaatteiden laadinnassa on hyödynnetty mm.**

- [IFLA Code of Ethics for Librarians and Other Information Workers \(2012\)](#)
- Helsingin yliopiston eettinen ohjeistus
- IFLA-UNESCO: Public Library Manifesto (2022)
- Kirjastolaki (2016)
- Yleisten kirjastojen neuvosto:
 - Suositus digitaidoista ja digituen antamisesta kirjastoissa
 - Yleisten kirjastojen suunta

- **otettu huomioon seuraavat arvot:**

- avoimuus
- kulttuurinen moninaisuus
- moniarvoisuus
- rohkeus
- sananvapaus
- sivistys
- tutkittu tieto
- vastuullisuus
- yhdenvertaisuus
- yhteisöllisyys

**Arvoristiriita ->
eettinen kuormitus**

Kirjastoammattilaisen tehtävät

- 1 Tarjoamme parhaan mahdollisen pääsyn aineistoihin, tietoon, ideoihin ja kulttuurisisältöihin riippumatta tiedon muodosta tai mediasta
- 2 Edistämme kohtaamisia ja tarjoamme tiloja oppimiseen ja yhteisölliseen toimintaan.
- 3 Ylläpidämme ja asetamme käytettäviksi monipuolisia ja uudistuvia kokoelmia.
- 4 Tuemme tiedon avointa saatavuutta. Kokoamme yhteen ja avaamme käyttöön kansallista kulttuuriperintöä.
- 5 Tarjoamme mahdollisuuksia ja materiaaleja oppimiseen ja tutkimukseen. Myös oma osaamisemme on ajantasaista.
- 6 Vahvistamme monipuolista ja kriittistä lukutaitoa.
- 7 Edistämme yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua.

Kohti osallisuutta ja turvallisempaa tilaa:

- 8 Kohtaamme jokaisen yhdenvertaisesti. Emme tee oletuksia tai yleistyksiä.
- 9 Toimimme luottamuksellisesti ja takaamme kirjaston käyttäjän yksityisyyden.
- 10 Kehitämme kirjastoa avoimena ja arvostavana turvallisempaa julkisena tilana ja digitaalisena ympäristönä.
- 11 Järjestämme ja kehitämme kirjastopalveluja yhteistyössä käyttäjien kanssa.

Verkostot ja kehittäminen:

- 12 Toimimme kirjastojen ja kehysorganisaatioiden kanssa yhteistyössä kotimaassa ja kansainvälisesti.
- 13 Teemme moniammatillista yhteistyötä.
- 14 Kehitämme toimintaamme innovatiivisesti ja vastuullisesti. Jaamme osaamistamme ja kokemuksiamme ja opimme toisiltamme.
- 15 Tuemme ja kannustamme toisiamme uusien palvelujen kehittämisessä sekä alan ja toimintaympäristön muutoksissa.